

Ptaki na obszarach Natura 2000

1. O gatunkach

Dyrektywa w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (tzw. dyrektywa ptasia) od wielu lat pomaga chronić te zwierzęta i ich siedliska w całej Europie. Na podstawie jej zapisów utworzono specjalne obszary ochrony ptaków Natura 2000, w których przedmiotami ochrony są gatunki szczególnie zagrożone wyginięciem, podatne na zmiany w ich naturalnym środowisku oraz gatunki rzadkie z uwagi na niewielkie populacje lub ograniczone lokalne występowanie.

Ptaki to bardzo atrakcyjna grupa zwierząt do obserwowania, rozpoznawania głosów czy fotografowania, ze względu na dzienny tryb życia (zazwyczaj) oraz dużą różnorodność gatunków. Wiosna to okres odbywania lęgów. W tym czasie można przysłuchiwać się ich śpiewom i odgłosom terytorialnym, świadczących o zajętych rewirach i pełni okresu lęgowego. Lato stanowi etap intensywnej szkoły życia dla niezliczonej rzeszy młodego pokolenia oraz czas wyprowadzania lęgów przez gatunki najpóźniej lub najdłużej odchowujące potomstwo. Jesień z kolei to okres wędrówek. Jedne gatunki odlatują na zimowiska do Afryki lub Azji, inne migrują na zachód Europy, jeszcze inne pozostają w Polsce. Zima zaś to okres walki o przetrwanie, w tym czasie ptaki koncentrują się na poszukiwaniu pokarmu i dogodnych kryjówek.

Każdy z gatunków cechuje zestaw przystosowań ekologicznych i wymagań siedliskowych, które warunkują ich występowanie na danym terenie. Jedne potrafią się adaptować i wydaje się, że niewiele jest w stanie im zaszkodzić. Inne są na tyle wrażliwe, że reakcja na zmiany zachodzące w środowisku objawia się szybkim spadkiem liczebności populacji.

2. Problemy

Czynników negatywnie wpływających na stan populacji poszczególnych gatunków ptaków jest wiele. Do jednych z największych zagrożeń dla większości należy ubożenie i utrata siedlisk ich występowania. Część siedlisk podlega degradacji na skutek działalności człowieka (zanieczyszczenie lub trwałe przekształcanie charakteru siedlisk) lub ulega przemianom powodowanym przez sukcesję roślinną, obniżenie się poziomu wód gruntowych czy postępujące zmiany klimatu. Dla niektórych gatunków istotny wpływ na liczebność populacji może mieć zwiększona presja drapieżników, m.in. w wyniku pojawienia się inwazyjnych gatunków obcych, dla innych z kolei coraz silniejszy wzrost presji turystycznej.

3. Działania

Czasem wystarczy trochę pomóc ptakom – zwiększając dostępność miejsc gniazdowych czy ograniczając nielegalne wjazdy do ich ostoi. Działania ochronne muszą być oczywiście odpowiednio dobrane do potrzeb gatunku, z uwzględnieniem ich wpływu na populacje gatunków współwystępujących.

Prowadzone w projekcie działania ochronne dotyczą również powstrzymania sukcesji i utrzymania otwartego charakteru użytków zielonych, stanowiących obszary żerowiskowe np. orlika krzykliwego. Gatunek ten gnieździ się w lasach, natomiast zdobywa pokarm przede wszystkim na terenach otwartych, takich jak łąki, pastwiska, nieużytki i grunty orne. Korzyści z tych działań odnoszą także inne gatunki, dla których dostępność terenów otwartych jest niezbędna do funkcjonowania.

Odrębnym, znaczącym elementem projektu jest restytucja głuszca na obszarze Borów Dolnośląskich. Kompleksowe działania mające na celu odtworzenie populacji głuszca sprowadzają się do poprawy jakości siedlisk oraz skomplikowanego procesu wsiedlania głuszców do ostoi. Wszystko po to, by sukcesywnie wzmacniać tamtejszą populację, przyczyniając się do wzrostu jej liczebności.

W projekcie prowadzone są także działania ograniczające presję drapieżnictwa na populacje ptaków poprzez redukcję liczebności drapieżników oraz zabezpieczanie drzew gniazdowych przed drapieżnymi ssakami (głównie kunami) za pomocą substancji odstraszających oraz utrudniających dostęp do gniazd.

4. Przykłady

Zabiegi ochronne na rzecz różnych gatunków ptaków prowadzone są na 15 obszarach Natura 2000 przez 29 nadleśnictw.

W Nadleśnictwie Bielsk wykonuje się koszenia oraz zabiegi usuwania drzew i krzewów wraz z wywiezieniem biomasy na stanowiskach występowania derkacza. Ptaki te zamieszkują różnego rodzaju tereny trawiaste, o niezbyt gęstej roślinności. Jeśli taki obszar zanadto zarośnie, przestaje być atrakcyjny dla derkacza i gatunek szuka sobie nowego miejsca. Powstrzymywanie naturalnej sukcesji (zarastania) siedlisk jest więc bardzo ważnym działaniem, służącym zachowaniu populacji tego ptaka w naszym krajobrazie.

W Nadleśnictwach Czaplinek oraz Połczyn wywieszane są budki lęgowe dla włośchatki. To mała sowa o krągłej sylwetce, dużej głowie i krótkim ogonie. Najchętniej zajmuje dziuple wykute przez dzięcioła czarnego. Kiedy takich schronień brakuje, możemy wspomóc gatunek, zwiększając dostępność dogodnych miejsc do schronienia się lub do odbywania lęgów.

5. Ciekawostki

Bocian czarny ze względu na niewielką liczebność populacji oraz dużą płochliwość nie jest często obserwowanym gatunkiem. Gniazda zakłada we wnętrzu lasu, zwykle na konarach starych dębów w miejscach nieuczęszczanych przez ludzi. Podstawę pożywienia bociana czarnego stanowią ryby, zatem jego żerowiska znajdują się na trudno dostępnych terenach podmokłych. To sprawia, że w porównaniu do bociana białego, znacznie trudniej go spotkać. Lasy Państwowe, wychodząc naprzeciw wzrastającemu zapotrzebowaniu na poznanie dzikiej przyrody, uruchomiły transmisję online z gniazda bociana czarnego, dzięki której możemy podglądać życie tych tajemniczych ptaków bez ryzyka płoszenia.

6. Mapa

Bielsk, Browsek, Czarna Białostocka, Czerwony Dwór, Dojlidy, Drygały, Hajnówka, Supraśl, Knyszyn, Krynki, Żednia, Waliły, Sucha, Myślenice, Nowy Targ, Nidzica, Sieraków, Dębno, Kłodawa, Trzebież, Strzelce Krajeńskie, Czaplinek, Połczyn, Ruszów, Węglińiec, Wymiarki, Ostrów Mazowiecka, Pułtusk, Wyszków